

TRYGGHETS VÄRDAR

Framgångsfaktorer i trygghetsvärdarnas
brottsförebyggande och trygghetsskapande
uppdrag

Stiftelsen Tryggare Sverige – en oberoende och icke-vinstdrivande NGO

Syftet med verksamheten är att förbättra hjälpen till brottsdrabbade samt att främja utvecklingen inom det brottsförebyggande området. Arbetet är inriktat på att finna nya idéer, nya samverkansformer och nya lösningar.

Stiftelsen Tryggare Sverige
Södergatan 28
211 34 MALMÖ
Växel: 040-30 67 00
E-post: info@tryggaresverige.org
www.tryggaresverige.org
Twitter: @TryggareSverige

Författare: Arber Jasharaj
Grafisk form: Ellen Aghed
© Stiftelsen Tryggare Sverige
Malmö 2023

Förord

Under de senaste åren har det svenska samhället genomgått stora förändringar som medfört utmaningar i form av bland annat en grövre och mer organiserad brottslighet, omfattande gängkriminalitet, och ungdomsgäng som tar över och dominerar det offentliga rummet. Enligt polisens senaste bedömning finns det i Sverige 61 utsatta områden som tillsammans består av uppskattningsvis mellan 10 000 och 15 000 grovt kriminella individer. I dess spår följer en påtaglig brottslighet och otrygghet, något som framgår av både den officiella kriminalstatistiken och en rad nationella och regionala offer- och trygghetsundersökningar. Till det kommer en allvarlig situation i många kommuner och bostadsområden med en ökad anonymitet, bristande social kontroll och skadegörelse samt andra typer av livskvalitetsbrott som påverkar människors trygghet i vardagen.

En konsekvens av brottslighetens utveckling är att många människor i dag är otrygga. Det gäller inte minst de som faktiskt har utsatts för brott samt de som bor, vistas eller verkar i områden med öppen drogförsäljning, kriminella gäng och påtaglig brottslighet. En annan konsekvens är att fastighetsägare, kommuner, kommundelar och bostadsområden med en hög problemnivå riskerar att få dåligt rykte, vilket i sin tur kan leda till en stor omsättning av boende och affärsidkare med minskade fastighetsvärden till följd. Det kan med andra ord uppstå en negativ spiral som ytterligare riskerar att försämma situationen med brott och otrygghet.

Magnus Lindgren
Generalsekreterare
Stiftelsen Tryggare Sverige

Behovet av socialt hållbara bostadsområden är stort och det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet är grundläggande för att de lokala behoven och förväntningarna på säkerhet och trygghet kan uppfyllas. Ett säkert och tryggt bostadsområde skapar förutsättningar för en lokal mötesplats där olika användargrupper både vill och kan vistas, vilket påverkar livskvalitén för såväl boende som för näringsidkare och besökare.

Trygghetsvärdar är en insats som bostadsbolag runtom i landet har arbetat med under ett antal år för att minska brottsligheten och öka tryggheten i bostadsområden. Vad uppdragen mer specifikt inkluderar varierar mellan olika bostadsbolag. Samtidigt saknas det i dagsläget kunskap om bostadsbolagens användning av trygghetsvärdar i brottsförebyggande och trygghetsskapande syfte, samt på vilket sätt och utifrån vilka förutsättningar funktionen kan skapa skillnad.

För att ta reda på hur funktionen ska utformas och användas för att bidra till en minskad brottslighet och ökad trygghet, har Stiftelsen Tryggare Sverige genomfört en analys som bygger på nyckelpersonsintervjuer med bostadsbolag i landet som använder sig av trygghetsvärdar eller liknande funktion. Analysen har sammanställts i denna broschyr, där vi redogör för vilka framgångsfaktorer som finns i trygghetsvärdarnas uppdrag.

Fastighetsägarnas roll i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet

Fastighetsägare är en av de aktörer som lever närmast problemen med brott, ordningsstörningar och otrygghet. Fastighetsägare har därmed stor kunskap om både problematikens omfattning och utseende. Detta innebär också att det finns stora möjligheter för dem att påverka utvecklingen till det bättre.

Redan idag genomför fastighetsägare, såväl privata som allmännyttiga, ett brett spektrum av brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder. Kunskapen om vilka åtgärder som påverkar brottsligheten och otryggheten är emellertid många gånger bristfällig. Detta beror bland annat på att vidtagna åtgärder sällan utvärderas och följs upp.

Det finns därmed ett behov av att öka kunskapen om vilka metoder som fungerar respektive inte fungerar. I denna broschyr har vi därför valt att titta närmare på trygghetsvårdarnas roll i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

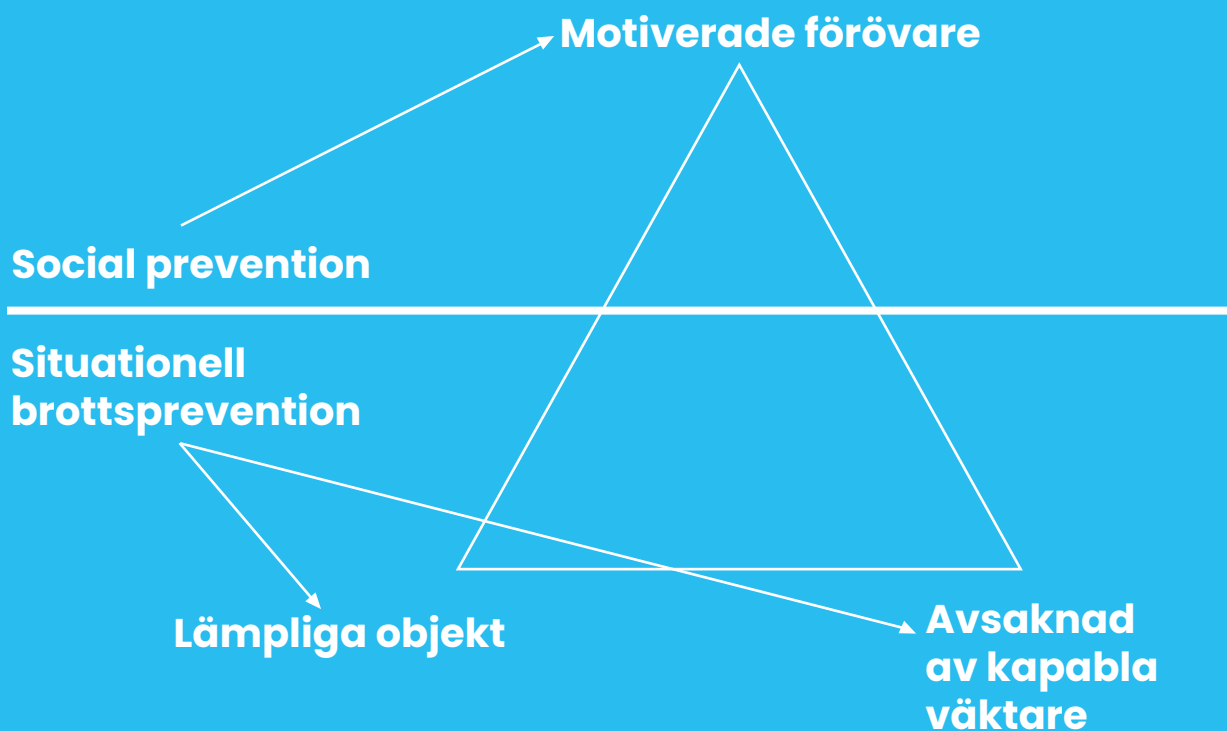
Trygghetsvårdar som brottsförebyggande och trygghetsskapande verktyg

Trygghetsvårdar och liknande funktioner används ofta som en åtgärd för att förebygga brott och otrygghet.

Trygghetsvårdar har i sig inga särskilda befogenheter utan deras främsta uppgift handlar om att vara synliga och närvarande på strategiska platser. Tanken är att vårdarna ska känna och vara kända av boende och verksamma i området där de arbetar. De ska också utgöra fastighetsägarens förlängda arm och arbeta företrädevis på kvällar och helger, när ordinarie personal är ledig.

Den bärande tanken bakom funktioner som trygghetsvårdar ligger i Rutinaktivitetsteorin (Cohen & Felson, 1979), som är en kriminologisk teori som förklarar hur brott kan uppstå. Enligt teorin måste tre faktorer sammanfalla för att ett brott ska kunna begås.

För det första krävs att det finns en motiverad förövare, det vill säga någon som är villig att begå ett brott. För det andra måste det finnas ett lämpligt/tillgängligt objekt som brottet kan riktas mot. Det kan röra sig om en dator

att stjäla, en byggnad att bryta sig in i, eller en person att råna. Slutligen krävs frånvaro av så kallade kapabla väktare som kan förhindra brottet. Det kan handla om andra människor, en polis eller en trygghetsvärd som ser vad som sker.

Utifrån Rutinaktivitetsteorin kan trygghetsvärdarna därför ha en viktig roll i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

Med hjälp av dialog och relationskapande arbete kan trygghetsvärdarna minska motivationen hos andra att vilja begå ett brott. Genom kontroll av områdets fysiska miljö och fastigheternas skalskydd kan tillgängligheten till lämpliga objekt begränsas. Samtidigt kan trygghetsvärdarnas närvaro på strategiska platser bidra till lägre anonymitet och högre upptäcktsrisk.

Framgångsfaktorer i trygghetsvårdarnas uppdrag

En analys av trygghetsvårdarnas uppdrag som Stiftelsen Tryggare Sverige har genomfört, visar på följande framgångsfaktorer:

1. Fastställ behovet

Även om trygghetsvårdar kan utgöra ett positivt inslag i ett bostadsområde, måste fastighetsägaren ställa sig frågan om trygghetsvårdar är rätt lösning på de problem som finns. Handlar det om grov organiserad brottslighet, pågående gängkonflikter eller andra riskfyllda situationer, är det i första hand polisen som behöver öka sin närvaro på platsen.

2. Klara ut arbetsuppgifterna

En annan avgörande fråga handlar om att klara ut trygghetsvårdarnas roll och uppdrag. Ska trygghetsvårdarna arbeta uppsökande och kontaktskapande, eller ska de endast bidra genom närvaro på olika platser? Ska uppgifter så som fastighetsrondering och larmutryckning ligga på trygghetsvårdarna?

Arbetsuppgifternas karaktär ställer krav på rätt bakgrund och kompetens hos de som rekryteras och fastställer samtidigt behovet av utbildning, utrustning etc. Det är också viktigt att arbetsuppgifterna finns nedskrivna i en arbetsbeskrivning där det framgår vilka uppgifter som åligger trygghetsvårdarna, samt hur olika situationer som kan uppstå i deras arbete ska hanteras.

3. Identifiera processer, system och organisatoriska lösningar

För att trygghetsvårdarna ska kunna fullgöra sina uppgifter måste det finnas utarbetade processer och system som möjliggör ett effektivt arbete. Det kan handla om rutiner för hantering av diverse händelser eller framtagna kommunikations- och rapporteringssystem. Dessutom måste det finnas en ändamålsenlig organisation för ledning och styrning av arbetet.

Tänk på att trygghetsvårdarnas uppdrag inte går ut på att ingripa vid pågående brottslighet eller att försöka utreda brott! Detta är polisens uppgift.

Tänk på att göra kontinuerliga riskbedömningar för hur trygghetsvårdarna ska styras i sitt arbete! Trygghetsvårdarna ska aldrig utsättas för fara.

4. Ta fram en aktuell lägesbild

En central del i trygghetsvårdarnas arbete handlar om att arbeta riktat mot de problem som finns i ett bostadsområde. Det kan handla om närvaro på platser som är upprepat utsatta eller som upplevs otrygga eller uppsökande arbete mot ungdomar i området. Oavsett vilken uppgift det rör sig om, måste arbetet så långt det är möjligt utgå från en lokal och aktuell lägesbild så att insatserna sker på rätt plats och vid rätt tidpunkt.

5. Följ upp och utvärdera

För att kunna planera och utveckla verksamheten behövs kunskap om effekten av vidtagna åtgärder. Trygghetsvårdarnas arbete måste således följas upp och utvärderas löpande, vilket i sin tur förutsätter att det finns tydligt uppställda och mätbara mål och indikatorer.

Att bygga broar och sätta gränser

En av trygghetsvårdarnas främsta uppgifter handlar om att skapa relationer med de som bor, vistas, och verkar i området. Genom att bygga tillit och förtroende får vårdarna större möjligheter att ha en positiv inverkan på individers attityd och handlingar, vilket på sikt kan minska risken för brott och ordningsstörningar.

Även om goda relationer är en nyckel till framgång, är det emellertid minst lika viktigt att kunna sätta gränser vid avvikande beteende. Om sådant beteende får fortgå utan konsekvens sänder det signaler om att ingen verkar bryr sig, vilket på sikt kan leda till att problemen förvärras.

De relationsskapande insatserna behöver därför bedrivas sida vid sida med de gränssättande. Erfarenheter visar dessutom att införandet av gränssättande insatser inte påverkar relationerna mellan trygghetsvårdar och boende negativt. En viktig förutsättning för att det ska fungera är dock att vårdarna först har byggt upp tillit, förtroende och legitimitet i området.

Tänk på att trygghetsvårdarna har goda möjligheter att påverka den fysiska miljöns betydelse för uppkomsten av brott och otrygghet! Det kan handla om rapportering och enklare sanering av klotter, omhändertagande av mindre skadegörelse eller skräpansamlingar, felanmälan av trasig belysning eller kontroll av dörrar och fönster.

Tänkt på att trygghetsvårdar som bor i området där de arbetar kan ha för nära anknytning till de boende, vilket i sin tur kan göra det svårare att sätta gränser vid avvikande beteende!

CHECKLISTA!

Har trygghetsvårdarna rätt förutsättningar för att skapa skillnad?

Checklistan innehåller de grundläggande förutsättningarna för att trygghetsvårdarna ska kunna uppfylla sitt brottsförebyggande och trygghetsskapande uppdrag.

Lägesbild

- ☐ Finns det en aktuell, lokal lägesbild samt orsaksanalys som påvisar behov av trygghetsvårdar i det aktuella området?
- ☐ Har strategiska platser där trygghetsvårdarnas närvaro kan göra skillnad identifierats?
- ☐ Är det klarlagt vilka tider på dygnet behoven av trygghetsvårdarnas insatser är som störst?

Bemanning

- ☐ Finns det en framtagen och nedskriven arbetsbeskrivning som tydliggör vilka uppgifter som åligger trygghetsvårdarna?
- ☐ Är det klarlagt hur många trygghetsvårdare som behövs för att fullgöra uppdraget?
- ☐ Har trygghetsvårdarna rätt bakgrund samt adekvat kunskap och kompetens för uppdraget?
- ☐ Har trygghetsvårdarna lämplig utrustning?
- ☐ Har trygghetsvårdarna förmåga att arbeta både relationsskapande och gränssättande?

Ledning & styrning

- ☐ Finns det en ändamålsenlig organisation för ledning och styrning av arbetet?
- ☐ Finns det framtagna kommunikations- och rapporteringssystem som säkerställer ett effektivt arbete, såväl strategiskt som operativt?
- ☐ Finns det framtagna rutiner och processer för hantering av uppkomna händelser?
- ☐ Finns det framtagna rutiner för uppföljning och utvärdering av vidtagna åtgärder?